

ΤΟ ΣΠΗΛΙ ΕΠΙ ΕΝΕΤΙΚΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

Σύμφωνα και με πρόχειρη χειρόγραφη μελέτη, (την οποίαν δεν πρόλαβε να ολοκληρώσει και να εκδώσει) του αείμνηστου Ρεθύμνιου Ιστοριοδίφη Μιχ. Παπαδάκη, ο οποίος τα πρώτα χρόνια της δικηγορίας του τα είχε κάνει στο αγαπητό του Σπήλι, το χωριό θεωρείται πως είναι από τα πιο παλιά της επαρχίας του Αγίου Βασιλείου. Η ιστορική ύπαρξή του πρέπει να ξεκινά από τη Β' Βυζαντινή Περίοδο τουλάχιστον, χωρίς ωστόσο να υπάρχουν ξεκαθαρισμένα στοιχεία.

Απεναντίας, επί Ενετικής εποχής υπάρχουν πολλές αποδείξεις, πως το Σπήλι ήταν σε ζωή και μάλιστα σε περιωπή. Αποτελείτο, σαν και τώρα, από δυο οικισμούς. Το Spili Epodes και το Spili Pera, σύμφωνα με απογραφή όλων των οικισμών της Κρήτης, του έτους 1577 από τον Ενετό εντεταλμένο Barozzi. Και Podespilli και Peraspilli, κατά τον εκ Κρήτης (από το Ηράκλειο) καταγόμενο Σύνδικο – Προβλεπτή Π. Καστροφύλακα (απογραφή του 1583) με το χαρακτηριστικό εδώ, πως το γράφει –σωστά όπως ήδη αναφέρθηκα παραπάνω– με δυο λάμδα το Spilli. Ενώ 50 χρόνια αργότερα το 1630 ο Ενετός –κι αυτός– Fr. Basilicata, Μηχανικός των Δημ. Έργων, σε σχετική έκθεσή του για τα χωριά της περιοχής Αγίου Βασιλείου, ξεχωρίζει τους οικισμούς του Σπηλίου, σε δυο ανερχόμενες ως τώρα ονομασίες όπως: Spili Mudazzo (το Σπήλι του Μουδάτσο) και το Spili Sanguinoso (το Ματωμένο Σπήλι) ή των Σαγκουινάτσων.

Κι όσον αφορά τις ονομασίες των δύο πρώτων, ανταποκρίνονται και στις σημερινές. Εκεί που το θέμα σκοντάφτει είναι οι ονομασίες του Basilicata και από πού να προήλθαν και που μόνος αυτός τις αναφέρει έτσι (Spili Mutazzo και Spili Sanguinozo). Συμπεραίνεται πως ίσως να αφορούν τοπικούς Ενετούς Φεουδάρχες, της οικογένειας των Μουδάτσων – Μουάτσων και των Σανγουινάτσων – Σαουνάτσων, χωρίς καμιά τεκμηρίωση όμως. Κάποιο φως (κι εδώ αποδεικνύεται πόση αξία έχουν τα τοπωνύμια) κάποιου σημαντικό τεκμήριο που τόσο αναζητούσε ο μακαρίτης Μ. Παπαδάκης, σώθηκε και χάρηκα όταν το κατέγραφα και το διασταύρωνα από τον ένα, ως τον άλλο χωριανό, είναι η τοποθεσία **στα Μουδατσανά**, που βρίσκεται στο οροπέδιο της Γιους, στη πιο εύφορη δηλαδή περιοχή του Σπηλίου, στον «Κάμπο» στη βορειοανατολική προέκταση του βουνού, όπου κι όλες γύρω οι περιουσίες είναι κι αυτές Σπηλιανές (τα Σκλαβιανά, τα Μαμαλιανά, τα Γιωργιλιανά). Τώρα σε ποιο από τους δύο οικισμούς ανταποκρίνεται, το ερώτημα θα συνεχίζει να παραμένει, αφού και η δική μου έρευνα τίποτα άλλο δεν απέδωσε. Μάλλον στο Κάτω Σπήλι (Dimutazzo).

Η άλλη ονομασία (το Ματωμένο Σπήλι – Sanguinozo) χάνεται στις υπο-

